

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК У КОНТЕКСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. Стаття досліджує ефективність використання інтерактивних методик у контексті комунікативного підходу до вивчення іноземної мови у вищій школі та з'ясовує наскільки інтерактивні технології навчання відповідають сучасним вимогам гуманізації освіти та потребам суспільства, наскільки вмотивоване їх застосування на уроках іноземної мови. Розглядаються організація та характерні риси інтерактивного навчання, яке базується на взаєморозумінні між окремими комунікантами в процесі комунікативного спілкування. У статті зазначається, що інтерактивні методи мають на меті активізувати діяльність студента і таким чином зробити його головною дійовою особою, яка активно і рівноправно взаємодіє з іншими студентами, як учасниками комунікативного навчального процесу, а також стимулювати інтерес того, хто навчається, пробудити у нього бажання практично використовувати іноземну мову, що і є реальним досягненням успіху в оволодінні дисципліною. Використання інтерактивних форм та методів в реалізації особистісно-орієнтованого підходу у викладанні іноземної мови дозволяє значно збільшити час мовної практики на заняттях для кожного студента, досягти належного засвоєння матеріалу усіма учасниками групи, вирішити різні виховні та розвиваючі задачі.

Ключові слова: методи навчання, інтерактивні технології навчання, ефективність навчання, урок іноземної мови, вища школа.

Annotation. The article examines the efficiency of interactive methods in the context of a communicative approach to learning a foreign language in high school and finds out how interactive learning technologies meet modern requirements of education's humanization and the needs of society, how motivated their use at foreign language lessons is. The organization and features of interactive learning, which is based on mutual understanding between individual communicants in the communicative dialogue, are regarded. The article states that interactive methods are intended to revitalize student and thus make him a protagonist who actively and equally interact with other students as participants in communicative learning process. They also stimulate the student's interest, awakening his desire to use a foreign language in practice that is the real success in mastering the discipline. Using interactive forms and methods in implementing person-centered approach to teaching a foreign language can significantly increase the time of language practice in the classroom for every student to achieve good learning by all group members, as well as solve various educational and developmental problems.

Key words: teaching methods, interactive teaching technologies, effectiveness of teaching, foreign language lesson, high school.

Постановка проблеми. Зміст та мета навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах полягає в оволодінні студентами вміннями іншомовного спілкування. У зв'язку з цим, важливим напрямком організації навчальної діяльності з формування іншомовної комунікативної компетенції студентів є залучення сучасних технологій навчання та різних типів навчання. Саме ефективність організації процесу навчання іноземних мов у навчальних закладах, сучасний комунікативний підхід до визначення змісту навчання, використання відповідних сучасних методів і новітніх технологій, обґрунтованість мети навчання кожного з урахуванням категорії тих, кого навчають іноземної мови, основні напрямки реалізації ідеї «озброєння» молодого покоління соціокультурними знаннями, уміннями і навичками володіння іноземними мовами створюють реальну можливість використання мови як засобу інтеграції до міжнародної спільноти. Перед викладачами іноземної мови у неможливому вузі гостро стоїть проблема пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу студентів до мови, яку вони вивчають, закріплення позитивної мотивації у її вивченні. На шляху успішного оволодіння іноземною мовою у вузі стоїть недостатня, а інколи й відверто низька мотивація студентів до вивчення мови. Саме інтерактивні технології дають змогу створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на розвиток творчих здібностей студентів, спільне розв'язання проблем, здатність виділяти головне, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати. Тому, вважаємо за необхідне активізувати процес навчання використовуючи відповідні інтерактивні технології.

Метою статті є дослідити ефективність використання інтерактивних методик у контексті комунікативного підходу до вивчення іноземної мови у вищій школі, з'ясувати наскільки інтерактивні технології навчання відповідають сучасним вимогам гуманізації освіти та потребам суспільства, наскільки вмотивоване їх застосування на уроках іноземної мови.

Аналіз попередніх досліджень. Інтерактивні підходи до навчання не є абсолютно новими для української школи. Частково вони використовувалися в перші десятиріччя минулого століття і були поширені в педагогіці та практиці української школи ще в 20-і роки – роки масштабного реформування шкільної освіти. Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших. У методиці навчання іноземних мов,

зокрема у змісті «Нового словника методичних термінів й понять» за Є. Азімовим, міститься тлумачення термінів інтерактивне навчання, інтерактивні методи навчання, інтерактивні засоби навчання, інтерактивний, інтерактивний діалог, інтерактивний режим, інтеракція [1, с. 217]. У тлумаченні зазначених термінів чітко виражено зміст терміну «інтерактивний» в різних сполученнях із урахуванням і орієнтацією на специфіку його використання у процесі навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Інтерактивні методи викладання — це група сучасних методів, які базуються на інтеракціонізмі — однієї з популярних в сучасній соціальній психології концепції [4, с. 120]. У рамках цієї концепції пропонується поняття «взаємодія», тобто соціальна взаємодія людей як міжособистісної комунікації, особливістю якої визнається здатність людини «приймати роль іншої», уявляти як партнер по спілкуванню сприймає його, відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії. На нашу думку, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу із реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Наразі, викладач виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора та стає одним із джерел інформації. Студент і викладач, при цьому, виступають рівними суб'єктами навчального процесу, який принципово виключає домінування будь-кого з них, але має враховувати конкретний досвід та практичне застосування. Під час такого діалогічного навчання студенти вчаться мислити критично, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, брати участь у різних дискусіях, приймати зважені рішення та спілкуватись з іншими людьми.

Слід зазначити, що використання інтерактивних форм навчання у неможливому ВНЗ буде більш ефективним, якщо зміст навчального процесу буде тісно пов'язаним з майбутньою професійною діяльністю студента. У процесі навчання викладач має брати до уваги рівень володіння мовою студентами, рівень сформованості комунікативних навичок, слідкувати, щоб теоретичні знання, в процесі активного навчання, ставали усвідомленими. Використання різних форм навчання має бути поетапним та логічно побудованим. Виконуючи такі завдання студенти можуть практично осмислити інформацію подану в тексті, активізувати свій лексичний та граматичний словниковий запас.

Характерними рисами інтерактивного навчання є взаємонавчання. Кожен студент одночасно є викладачем по відношенню до інших членів групи, він допомагає подолати труднощі, пояснює, дає зразки мовлення. В останні роки взаємне навчання в методиці іноземної мови має назву «навчання у співпраці» [5, с. 4]. Взаємодія у мовленні, тобто участь у бесіді, діалозі, уміння знайти вербальні засоби розпочати, підтримати чи завершити бесіду є наступна характерна риса інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання іноземної мови базується на взаєморозумінні між окремими комунікантами в процесі комунікативного спілкування. Взаємодія у мовленні досягає мети лише при взаєморозумінні. Із зазначеного робимо висновок, що твердження окремих викладачів про те, що інтерактивне навчання іноземній мові типове лише для навчання усного мовлення (діалогу, полілогу, аудіюванню, бесіді) не є оправданим, оскільки у контексті змісту характеристик інтерактивного підходу в навчанні іноземних мов з позицій лінгвопсихологічних засад особливого розгляду заслуговує питання ефективності використання інтерактивної методики у навчанні письмових видів мовленнєвої діяльності (читання і письму). У першому прикладі читач вступає в інтеракцію із змістом тексту, в другому — з потенційним читачем.

Інтерактивне навчання успішно реалізується не лише завдяки взаємоспілкуванню, взаєморозумінню між комунікантами в різних режимах, а й завдяки використанню інтерактивних засобів навчання, таких як: інтерактивна дошка, електронний підручник, мультимедійні диски, електронні навчальні програми, ресурси мережі Internet та ін. Інтерактивність базується на психолінгвістичному принципі взаємопов'язаності і взаємообумовленості всіх видів мовленнєвої діяльності. Визначаючи існування різних методів у сучасному процесі навчання іноземних мов, доцільно відзначити, що в цьому процесі провідне положення посідають інтерактивні методи, які в рамках комунікативно-орієнтованого підходу мають на меті:

- а) створити атмосферу навчання, при якій студент почуває себе комфортно і вільно;
- б) стимулювати інтерес того, хто навчається, пробудити у нього бажання практично використовувати іноземну мову, а також потребу до навчання, що і є реальним досягненням успіху в оволодінні дисципліною;
- в) активізувати діяльність студента і таким чином зробити його головною дійовою особою, яка активно і рівноправно взаємодіє з іншими студентами, як учасниками комунікативного навчального процесу;
- г) створювати ситуації, при яких викладач не є центральною фігурою;
- д) завдяки використанню інтерактивних прийомів переконати студентів, що вивчення і оволодіння іноземною мовою в значній мірі залежить і пов'язано з його особистими інтересами;
- е) сформулювати в студентів вміння працювати над мовою самостійно і творчо.

У сучасній практиці викладання іноземної мови досить ефективно використовуються різні варіанти навчання у співробітництві, які сприяють залученню студентів до інтерактивної діяльності на заняттях. Основними варіантами навчання у співробітництві є:

- навчання в команді (Student Team Learning);
- мереживна пилка (Jigsaw, Е. Аронсон, 1978 р.);
- навчання під девізом «Вчимося разом» (LearningTogether);
- використання ігрових технологій [1, с. 21].

Student Team Learning (STL, навчання в команді): викладач пояснює матеріал, а потім пропонує студентам у групах закріпити його (без змагань у групі). Виконання завдань пояснюється студентом вголос, студенти допомагають один одному, а після завершення завдання, пропонується обговорення його всіма учасниками та оцінка їх роботи.

Jigsaw («мереживна пилка»): на першому етапі творчого застосування мовного матеріалу студенти діляться на «Home Groups» (початкові групи), по три студента в групі. Кількість студентів залежить від кількості текстів. Метою роботи є самостійне ознайомлення з текстом, з метою загального охоплення змісту, повного розуміння та виконання завдань, пов'язаних з перевіркою розуміння прочитаного. На другому етапі робота проходить в експертних групах («Expert Groups»). Мета роботи — порівняти відповіді, до яких студенти дійшли самостійно в «Home Groups», разом підготувати переказ тексту. Успіх роботи залежить від сумісної роботи студентів. Третій етап роботи — це повернення учасників до «Home Groups», де вони по черзі переказують свої тексти; кожний учасник повинен не тільки ознайомити інших членів групи зі змістом свого тексту, але й допомогти їм зрозуміти його.

Learning Together (вчимося разом): студенти діляться на групи по 3-5 осіб. Кожна група виконує одне завдання, яке є частиною однієї великої теми, над якою працювали всі студенти. Таким чином, викладач контролює успішність виконання завдання, характер спілкування та спосіб надання допомоги один одному.

Залучення студентів до інтерактивної діяльності, а також підвищення мотивації вивчення іноземної мови може бути досягнуто завдяки використанню ігрових технологій у навчанні. Ігрова технологія забезпечує єдність емоційного та раціонального у навчанні. Ігри відповідають природним бажанням учасника, є унікальним засобом навчання без примусу, підвищують інтерес до учбових занять. Ігрові взаємодії передбачають неформальне спілкування, що дозволяє учасникам розкрити свої особисті якості, підвищують їх самооцінку. За допомогою ігор можна зняти психологічну втому та мовний бар'єр. Безперечно, головною перевагою ігор є колективна форма роботи та створення доброзичливої атмосфери і ситуації успіху для студентів.

Висновки. Таким чином, одним із провідних принципів навчання іншомовного спілкування у вищій школі є формування в студентів мотивації до вивчення іноземної мови, до оволодіння мовленнєвою компетенцією, що неможливо без взаємодії і взаєморозуміння. Завдання використання інтерактивних технологій полягає в тому, щоб кожне заняття зробити цікавим, щоб воно спонукало студентів до активної роботи на занятті і творчої активної роботи вдома. Отже, використання інтерактивних форм та методів в реалізації особистісно орієнтованого підходу у викладанні іноземної мови дозволяє значно збільшити час мовної практики на заняттях для кожного студента, досягти належного засвоєння матеріалу усіма учасниками групи, вирішити різні виховні та розвиваючі задачі. Використання цього методу спонукає викладача до постійної творчості, самовдосконаленню, професійного та особистого росту і розвитку. У процесі ознайомлення з тим чи іншим інтерактивним методом, викладач стає організатором самостійної, навчально-пізнавальної, комунікативної, творчої діяльності студентів; у нього з'являються можливості для вдосконалення процесу навчання, розвитку комунікативної компетенції студентів та цілісного розвитку їх особистості. Таким чином, використання в педагогічному процесі технології інтерактивного навчання є необхідною умовою оптимального розвитку і тих, хто навчається і тих, хто навчає.

Література:

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А. И. Щукин. — М.: «Икар», 2009. — 448 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. — М.: АРКТИ, 2004.
3. Кавтарадзе Д.Н. Обучение и игра. Введение в активные методы обучения. — М., 1998.
4. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. — Мн.: Белорусский верасень, 2005. — 176 с.
5. Куріцина М. «Відчує себе інтелектуалом!». Інтерактивні технології в розвитку творчих здібностей / М. Куріцина. — Освіта. — 2005. — № 9. — с. 4-5.
6. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. — М.: Издательский центр «Академия», 2000.
7. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. — К., 2002.